

Psalm 28:2b – Vanwaar de uitdrukking ‘de plaats van Uw Woord’?

Bovengenoemde uitdrukking heeft te maken met het Hebreeuwse woord **d.viér**. Het komt in de Psalmen slechts één keer voor, en ook elders heel beperkt. Diverse vertalingen geven het nogal verschillend weer. Eerst ter oriëntatie hieronder de verzen 1 en 2 van Psalm 28:

Het is tot U dat ik roep, Jehovah!
O mijn rots, blijf niet doof voor mij;
zou U stom voor mij blijven,
het zou mij vergaan, als was ik met wie ten grave gaan.
O, hoor mijn luide smeking,
waarmee ik om hulp tot U schreeuw,
met mijn handen geheven naar,
in Uw heiligdom, de plaats van Uw Woord.

Deze psalm staat op naam van David. Toch lijkt er over de fysieke tempel te worden gesproken. Maar die werd pas door Salomo werd gebouwd.

Dat zou misschien ook voor Psalm 5 kunnen gelden; daar wordt in vers 8 (of 7) immers gesproken over de tempel. Hetzelfde geldt voor Psalm 138, zie vers 2. Als tegenwerping geldt 1 Sam. 1:9, 3:3 - daar komt **heicháal**, ‘tempel’ als eerste voor, maar dient dan om de toenmalige tabernakel aan te duiden. Als dat in 1 Samuël het geval is, waarom dan niet voor de genoemde psalmen?

Hoe het ook zij, de passage in Psalm 28:2b luidt als volgt in transliteratie en woord-voor-woordvertaling (waarbij **d.viér** voorlopig onvertaald is gelaten).

b.naaS.ié jaadáí él-d.viér in mijn opheffen van mijn handen naar xxxx
qod.SJécha uw heiligheid/heiligdom

Dit zinsdeel wordt nogal verschillend weergegeven, maar allen verwijzen naar de plaats waar de heilige ark was. Toch is het interessant om te zien wat verschillende vertalingen met het woord **d.viér** doen.

- Statenvertaling:** als ik mijn handen ophef naar de aanspraakplaats Uwer heiligheid.
Herziene Statenvertaling: wanneer ik mijn handen ophef naar Uw binnenste heiligdom.
NBG: en mijn handen ophef naar uw binnenste heiligdom.
NW: Wanneer ik mijn handen ophef naar het binnenste vertrek van uw heilige plaats.
Herziene NW (2017): als ik mijn handen ophef naar het binnenste van uw heiligdom
Soncino– The Psalms: When I lift up my hands toward Thy holy Sanctuary
A.C. Feuer - Tehillim: When I lift up my hands towards Your Holy Sanctuary
Buber/R. – Preisungen: wann meine Hände ich hebe zur Zelle deines Heiligtums!
Friedrich Baethgen meine Hände erhebe zu deinem Allerheiligsten.
Gerhardt/van der Zeyde: meine handen te heffen naar uw heiligdom, uw geheim.
Willibrordvertaling (1996): wanneer ik mijn handen hef naar het allerheiligste van uw tempel.
Naardense Bijbel: nu ik mijn handen ophef naar het binnenste van uw heiligdom.
NBV: als ik mijn handen ophef naar het hart van uw heiligdom.
NIV: as I lift up my hands towards your Most Holy Place.
TLVG: met mijn handen geheven naar, in Uw heiligdom, de plaats van Uw Woord.

Over het woord **d.viér**. Naast een aantal historische plaatsen die deze naam dragen, wordt dit woord gebruikt voor de beschrijving van het meest heilige deel van de tempel. Hieronder een aantal handboeken over dit thema.

- Benjamin Davidson geeft in *The Analytical Hebrew and Chaldee Lexicon*:
-l. *oracle, seat of the oracle*, that part of the temple from whence the Lord *spoke* and issued his orders and directions and where the ark of the covenant was placed, comp. 1 Ki. 6,19, also called *Holy of Holies*.
- Lisowsky's *Konkordanz zum Hebräischen Alten Testament* geeft (d/e/l):
Hinterraum / back room / posticum
- *The Complete Hebrew-English Dictionary* van R. Alcalay vertaalt:
sanctuary, the Holy of Holies, the hinder or western part of the temple.
- Fürst in *Hebräisches und Chaldäisches Handwörterbuch über das Alte Testament*:
1) Hinterraum, des Tempels, Westhalle, der ganze hintere Tempeltheil, wo das Allerheiligste war (...) als bes. Sitz der heiligkeit unter Benennung **d.biér qódeSJ** auch v. dem westl. heiligeren Theil des Tempelzeltes Ps. 28, 2.
- Gesenius in *Hebräisches und Aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament* :
(...) der Hinterraum, das Allerheiligste im Tempel
- Koehler/Baumgartner in *Lexicon in Veteris Testamenti Libros*:
Hinterteil (...) Götterschrein (...) Hinterraum = später **qódeSJ ha-qaadaaSJiém**
- Brown/Driver/Briggs noemen in *Hebrew and English Lexicon of the Old Testament*:
hindmost chamber, innermost room of the temple of Solomon=qódeSJ ha-qaadaaSJiém holy of holies, most holy place, the place of the ark and the cherubic images, the throne-room of Yahweh (...) (It is translated *oracle* in AV RV after Aq Sym on the incorrect theory that it was derived from **dibér speak**.)

De weergave 'oracle', door Davidson nog genoemd als dé betekenis, wordt door andere commentatoren verworpen, het meest duidelijk door Brown/Driver/Briggs. Ook in de vertalingen is dat zichtbaar: de Statenvertaling heeft 'aanspraakplaats', de Herziene SV geeft weer met 'binnenste'. De vermelding van Koehler/Baumgartner lijkt oppervlakkig gezien een onjuistheid te bevatten. Men schrijft, zie hiervoor te lezen, 'Hinterraum = später **qódeSJ ha-qodaaSJiém**', waardoor men de indruk wekt alsof de term **d.viér** ouder is en later vervangen zou zijn door **qódeSJ ha-qodaaSJiém**, de algemene term voor het Allerheiligste. Dat is onjuist, vanaf de oprichting van de tabernakel (zie Ex. 26:33,34) is dit **qódeSJ ha-qodaaSJiém**, 'Allerheiligste' al in gebruik. Wat men wellicht wel bedoelt, daarover later meer.

Het woord **d.viér** is in ieder geval afgeleid van de stam **d-v-r**. Maar men neemt daarbij aan, dat er daarvan een aantal nogal verschillende betekenissen worden afgeleid - dat komt vaker voor en zou ook hier het geval kunnen zijn.

Men onderscheidt de volgende varianten (hieronder specificaties uit Lisowsky's *Konkordanz zum Hebräischen Alten Testament*):

- I. Als *eerste* variant een nogal gevarieerde reeks (hier in Duits/Engels): 'sich abwenden / to turn aside', 'ausrotten / to destroy' en 'zurücktreiben / to drive back'. Deze werkwoordvariant komt overigens maar zelden voor, al met al een keer of vijf in de hele Bijbel. Deze eerste variant heeft ook nogal verschillende afgeleide woorden, zoals **déver**, 'Pest / pestilence', 'Stachel / thorn', **dóver**, 'Trift / pasture', **dov.róot**, 'Flotte 'rafts', etc.
- II. De *tweede* variant is qua betekenis heel specifiek: 'reden / to speak', 'sich bereden / to speak together', etc., maar dit komt dan wel meer dan twaalfhonderd keer voor. Eenzelfde beeld geven de afgeleide woorden, waarvan het bekendste **daaváar**, 'Wort, Sache / word, matter' (komt zo'n veertienhonderd keer voor). Begrijpelijk dat déze betekenisgroep door het algemene gebruik de eerstgenoemde variant gemakkelijk in de schaduw stelt.

Theologisches Handwörterbuch zum Alten Testament door Jenni/Westermann vat die varianten als volgt samen:

Die Lexicographen unterscheiden bei hebr. *dbr* zwei verschiedene Wurzeln: I "hinten sein, den Rücken kehren" und II "Wort, Sache". Während die ziemlich seltene Wurzel I eine Reihe von Derivaten zählt (...) steht II merkwürdig isoliert da und beschränkt sich hauptsächlich auf die häufige Vokabeln. (...) Eine überzeugende Etymologie für *dabar* ist bis jetzt nicht gefunden.

Ook dit handboek ziet **d.viér**, omschreven als *d^ebir*, 'Hinterraum', als afgeleid van de eerste variant. Een aantal voetnoten uit enkele Bijbelvertalingen:

Nieuwe Wereldvertaling (NW) die 'binnenste vertrek' heeft, als voetnoot bij 1 Kon.6:5:

Of: „en aan het **achterste vertrek**.” Hebr.: *welad·devir'*; Gr.: **da'bir**; Sy: „huis van het verzoendeksel”, d.w.z. het Allerheiligste; Lat.: *o·ra'cu·li*, „de godsspraak”, gebaseerd op de onjuiste theorie dat het Hebr. zn. *devir'* afgeleid is van het ww. *da·var'*, „spreken”. Vgl. het Koptische *ta·bir*, „het binnenste”; ook het Arabische *doeb(oe)r*, „achterste”, „rug”.

New International Version (NIV):

Most Holy Place. The inner sanctuary of the temple (see 1 Ki 6:5), where the ark of the covenant stood (see 1 Ki 8:6-8); it was God's throne on earth.

Soncino Books of the Bible – The Psalms:

Thy holy Sanctuary. Hebrew, 'to the *debir* of Thy Sanctuary,' i.e. the innermost part, the Holy of Holies.

A.C. Feuer - Tehillim:

i.e. *the Holy of Holies'*, where the Holy Ark containing the Tablets of the Covenant rested. That is where God's presence dwells

Dit brengt ons bij de vraag hoe en wanneer het betreffende woord wordt gebruikt. Wat als eerste opvalt is, dat **d.viér** maar zeer beperkt voorkomt (zie Lisowsky's *Konkordanz*), alleen in een kort gedeelte in het boek 1 Koningen - in 6:5,16,19,20,21,22,23,31, 7:49, 8:6,8 en in het hieraan parallele verslag in 2 Kron. 3:16, 4:20, 5:7,9; daarnaast alleen nog maar in Psalm 28:2.

De passage in 1 Koningen en de bewerking ervan in 2 Kronieken is het verslag van de tempelbouw, waarbij **d.viér** vooral een bouwkundige aanduiding lijkt te zijn; daarbij lijkt juist de omschrijving 'achterzaal' passend. Dan is ook de afleiding van **d.viér** gerelateerd aan de betekenisgroep 'achter zijn'.

Uit de beschrijving blijkt dat deze ruimte een aparte ruimte binnen het hoofdgebouw is, dus 'binnenzaal' is op zich een correcte aanduiding. In deze context lijkt de term 'achterzaal' nauwkeuriger dan 'binnenzaal'.

De term wordt alleen tijdens de bouwfase gebruikt, de latere functie wordt gelijktijdig duidelijk gemaakt als er sprake is van de constructie binnen het hoofdgebouw. In 1 Kon. 6:16 wordt als uitleg gegeven: de bestemming van de ruimte **d.viér**, de 'achterzaal' is dat wat sinds jaar en dag bekend staat als **qódeSJ ha-qodaaSJiém**, 'het Allerheiligste'; beide namen worden naast elkaar genoemd, als was het om een weinig gebruikelijke term te verklaren. We zien dat ook in de afsluitende passage, in 1 Kon. 7:50 en 8:6 (en 2 Kron. 5:7). Daarna volgt de beschrijving van de inwijding van de tempel, waarna het woord **d.viér** wordt niet meer gebruikt. Dat is opmerkelijk, er is daarna in de verslagen, de verhandelingen, de geschiedenissen nóóit meer sprake van de aanduiding **d.viér**.

Het is echter niet zo dat het woord geheel uit de vocabulaire is verdwenen. Tussen het verslag in 1 Koningen en de tekst in 2 Kronieken (na de ballingschap geschreven) ligt een periode van eeuwen; niettemin wordt het woord ook later weer gebruikt, maar ook dan alleen als aanduiding van de achterzaal in opbouw, de zaal die als bestemming het Allerheiligste heeft. Tot zover de beschrijvingen van de tempelbouw.

De enige andere plaats is dan in de poëzie, in Psalm 28:2.

De eerste vraag die zich aandient is of het woord hier dezelfde betekenis heeft als in het verslag van de tempelbouw. Vast staat dat het verwijst naar het Allerheiligste, daarover is geen misverstand. Maar het bovenstaande wil niet zeggen dat dan ook de woordbetekenis precies hetzelfde is.

In ieder geval geven al de genoemde vertalers het woord **d.viér** in Psalm 28:2 níét weer met ‘achterzaal’. Terecht, want dat zou, zeker in combinatie met het woord **qod.SJécha**, ‘uw heiligheid’ een profaan woordgebruik opleveren. Die problematiek wordt op verschillende manieren opgelost.

Een aantal vertalingen kiest voor een min of meer *concordante weergave*, een vertaling die zowel in Psalm 28:2 als elders respectvolle tekst oplevert:

de Statenvertaling gebruikt consequent ‘aanspraakplaats’.

de Herziene Statenvertaling heeft daar ‘binnenste heiligdom’.

De NW-vertaling gebruikt ‘binnenste vertrek’.

De Naardense Bijbel heeft in Psalm ‘binnenste’, elders het verwante ‘binnenkamer’.

Buber/Rosenzweig gebruiken overal ‘Zelle’.

de NIV, in Psalm 28 ‘Most Holy Place’, elders ‘inner sanctuary’.

Andere gebruiken in Psalm 28:2 een *andere vertaling* dan elders:

de NBG gebruikt in Psalm 28 de uitdrukking ‘binnenste’, elders het woord ‘achterzaal’.

de Willibrord-vertaling gebruikt in Psalm 28 ‘allerheiligste’, elders meestal ‘achterzaal’.

de NBV heeft in Psalm 28 de uitdrukking ‘hart’, elders ‘achterste zaal’.

de NIV, in Psalm 28 ‘Most Holy Place’, elders ‘inner sanctuary’.

De Herziene NW (2017) heeft hier ‘binnenste’, elders ‘binnenste ruimte’.

Een aantal opmerkingen:

- Enkele vertalingen negeren **d.viér** en gebruiken in Psalm 28 het algemenere woord ‘Allerheiligste’ of ‘Sanctuary’. Qua aanduiding is dat natuurlijk correct, maar het bijzondere van het woord verdwijnt.
- Algemeen lijkt men van mening dat **d.viér** doorgaans gerelateerd is aan het begrip ‘terug’, ‘achter’ (de vertalingen zijn dan ook ‘Hinterraum’, ‘Hinterteil’), maar in Psalm 28:2 kiest men echter nooit voor dit woord. Men opteert toch meer voor ‘binnenste’, een enkele zelfs voor ‘Zelle’ (Buber/Rosenzweig), of voor ‘geheim’ (Gerhardt/van der Zey). De etymologie van deze weergave is daarmee ietwat onduidelijk.
- Al is ‘binnenste’ niet een echt accurate weergave van **d.viér**, het geeft op zich wel de juiste aanwijzing. In overweging nemend dat er slechts één ingang van de tempel was, was de achterzaal immers wel de zaal die het verst naar binnen lag.

Alvorens naar alternatieven te kijken is het goed een moment stil te staan bij datgene waarin de vermelding in Psalm 28 zich onderscheidt van de overige.

- a) In Psalm 28:2 staat het woord in verbinding met daaropvolgende, in een z.g. 'status constructus', een verbinding waarbij het tweede woord extra nadruk krijgt. Er staat **d.viér qod.SJécha**, 'd.viér van uw heiligheid/heiligdom', ook wel te vertalen als 'uw heilige **d.viér**'.
- b) In Psalm 28:2 wordt het woord gebruikt als oriëntatiepunt van de aanbidding. Het gaat dus niet over de tempel in opbouw, maar over een in functie zijnde plaats van aanbidding. Dat is een opmerkelijk verschil! Waarmee de vraag zich aandient of Psalm 28 vóór, tijdens of ná de tempelbouw dient te worden gedateerd.
  1. De psalm wordt getuige het opschrift toegeschreven aan David. Als David de schrijver van deze woorden was, dan is de psalm te dateren vóór de tempelbouw. Dan zou David zich in zijn moeilijkheden in gebed hebben gericht tot de tabernakel. De afleiding en betekenis van het woord staat daarmee in ieder geval los van de latere bouwkundige perikelen. En dan zou men zich ook werkelijk af moeten vragen of het woord, dan dus voor het eerst gebruikt in de Bijbel, ook werkelijk gerelateerd is aan het begrip 'achter'. Dat valt sterk te betwijfelen. Anders gezegd, zou het dan niet redelijk zijn om het in dat ene geval dan toch te relateren aan de algemenere betekenis van **d-v-r**, 'spreken'?
  2. Het is onredelijk om aan te nemen dat de Psalm is ontstaan tijdens de tempelbouw. Dat was juist een tijd van grote voorspoed op velerlei gebied. De moeilijkheden die aanleiding zijn voor het gebed in deze psalm passen hier niet bij.
  3. Als de psalm is ontstaan in een latere periode, dan zou het in ieder geval vóór de ballingschap en de verwoesting van de tempel liggen, zie ook vers 8. Dan zou David wel degene zijn aan wie de psalm is opgedragen, maar wellicht zonder zelf de auteur te zijn geweest. Diverse commentatoren zijn deze mening toegedaan. Maar het eerdergenoemde punt blijft: doordat het woordje **d.viér** hier niet een verwijzing naar de constructiefase in zich draagt, is het ook in dit geval niet vreemd om de associatie met 'achter' los te laten.

Ik wil geen uitspraak doen over de datering van de psalm, maar zie door het unieke van de vermelding in Psalm 28 voldoende reden om de weergave 'achterhaal' of eufemistischere varianten daarvan los te laten. Temeer omdat er een uitstekende verklaring is om in *dit ene* geval te kiezen voor de veel algemenere grondbetekenis van **d-v-r**, 'spreken' en voor het afgeleide begrip **daaváar**, 'woord'.

Daar is ook nog wel een positieve aanwijzing voor. Zo is er het feit dat in het heiligdom de verbondsark werd bewaard met daarin de stenen tafelen waarop de Tien Geboden (beter de Tien Woorden, **d.variém**) waren geschreven
(Exodus 20:1: **wa-j.dabээр elohiém ét kol-ha-d.variém ...**).

De psalmist bidt God om te luisteren naar zijn luide roep om hulp, hij doet een beroep op de God van de **d.variém**. Om dié associatie voor dit woord duidelijk te maken, heb ik een iets vrijere weergave gekozen, een ruimere omschrijving die mijns inziens iets meer recht doet aan de beschreven intenties.

O, hoor mijn luide smeking,
waarmee ik om hulp tot U schreeuw,
met mijn handen geheven naar,
in Uw heiligdom, de plaats van Uw Woord.

Voor het laatst bijgewerkt: 7 mei 2019